

ЗАТВЕРДЖУЮ

ректор Національного університету
«Одеська юридична академія»

професор ОЛЕГ ТОДОЩАК

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Поліщука Павла Анатолійовича на тему «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» (тема дисертації затверджена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 16 травня 2022 року, протокол № 8)

Витяг

з протоколу засідання фахового семінару кафедри цивільного,
нотаріального та виконавчого процесу Національного університету
«Одеська юридична академія»
№ 5 від 7 листопада 2025 року

Присутні:

завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
д.ю.н., професор Голубєва Н.Ю.

д.ю.н., професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого
процесу Волкова Н. В. – *науковий керівник*;

професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
д.ю.н., професор Андронов І.В.;

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
к. ю. н., доцент Бут І.О.;

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
к. ю. н., доцент Дрогозюк К.Б.;

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
к. ю. н., доцент Іліопол І.М.;

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, д.
філос. в галузі права Московчук Д.О.;

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
к. ю. н., доцент Павлова Ю.С.;

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
к. ю. н., доцент Полуніна О.О.;

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
к. ю. н., доцент Полук Ю.І.;

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
к. ю. н., доцент Притуляк В.М.;

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
к. ю. н., доцент Стоянова Т.А.;

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
к. ю. н., доцент Цал-Цалко Ю.Ю.;

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу,
к. ю. н., доцент Яніцька І.А.;

лаборант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу
Рабоча О.О.

аспірант Поліщук П.А.

З присутніх 3 доктори юридичних наук, 10 кандидатів юридичних наук та 1 доктор філософії в галузі права – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Поліщука П.А. на тему «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики», поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо рекомендації до разового публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня вищої освіти доктора філософії П.А. Поліщука на тему «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики», поданої на здобуття вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризував його об'єкт та предмет, виклав науково-практичну значимість роботи, надав відомості щодо впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір теми дисертаційного дослідження, здобувач зазначає, встановлення фактів, що мають юридичне значення як категорія справ окремого провадження розглядаються на практиці значно частіше, ніж інші справи окремого провадження. Юридичні факти як обставини реальної дійсності, з якими чинні норми законодавства, пов'язують виникнення, зміну або припинення прав та обов'язків, мають величезне значення для кожного суб'єкта правовідносин, оскільки саме юридичні факти дають можливість виникнення правовідносин. Активний розвиток механізмів захисту та охорони прав та законних інтересів осіб на законодавчому рівні формує потребу в їхньому науковому осмисленні. Одним із дієвих способів здійснення такого захисту є судовий захист, який знаходиться постійно в процесі вдосконалення та вимагає вивчення крізь призму законодавчих нововведень та наукових розробок у сфері юриспруденції. Зокрема, обрана проблематика актуалізується прийняттям нової редакції ЦПК України та постійним оновленням і доповненням норм цивільного процесуального законодавства певними змінами,

що не може не вплинути на процесуальний порядок вирішення та порядку розгляду справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення у цивільному судочинстві.

Незважаючи на наявність цілої низки наукових праць, присвячених окремим аспектам встановлення фактів, що мають юридичне значення, у порядку цивільного судочинства можна констатувати той факт, що проблеми, пов'язані визначенням юрисдикції справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення та процесуальним порядком розгляду таких справ у цивільному судочинстві, особливо в воєнний час, коли необхідно встановити певні факти пов'язаних з воєнним конфліктом, а саме: справ про встановлення факту народження або смерті особи на території, на який введено воєнний чи надзвичайний стан, або тимчасово окупованій території України; справ про встановлення факту, що має юридичне значення щодо вимушеного переселення з окупованої території, яке відбулось унаслідок збройної агресії Російської Федерації та окупації Російською Федерацією частини території України тощо, залишаються малодослідженими.

Теоретичну основу дослідження. При дослідженні теми дисертаційної роботи використовувались роботи вчених у галузі цивільного процесуального права: І. В. Андропова, Ю.В. Білоусова, С. С. Бичкової, В. І. Бобрика, Н.В. Волкової, С. В. Васильєва, М. О. Гетманцева, Н. Ю. Голубєвої, О. О. Грабовської, К. В. Гусарова, І. О. Ізарової, Т. Ц. Кашперської, В. В. Комарова, Т. Л. Лузан, Д. Д. Луспеника, Ю.Д. Притики, С. Я. Фурси, С. А. Чванкіна, Г. В. Чурпіти, Ю. С. Червоного, М. Й. Штефана, М.М. Ясинок та ін.

В юридичній науці окремі аспекти правової природи юридичного факту аналізували такі науковці, як: Л. Є. Гузь, В. В. Луць, З. В. Ромовська, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, О. А. Явор та ін.

Однак, єдиного системного дослідження встановлення фактів, що мають юридичне значення, в якому б комплексно розкривались особливості розгляду всіх справ про встановлення фактів, що мають юридичне у цивільному судочинстві в порядку окремого провадження, немає. Також немає єдності й у підходах щодо: визначення понять «юридичні факти» та «факти, що мають юридичне значення»; розмежування юрисдикції у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення; суб'єктного складу учасників справи у справах про встановлення факту, що мають юридичне значення; правового статусу заявника та заінтересованих осіб у цивільному судочинстві окремого провадження; визначення територіальної юрисдикції (підсудності) у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення з іноземним елементом; порядку розгляду та вирішення справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення тощо.

Оскільки в Україні введений воєнний стан, що призвело до збільшення розгляду у судовому порядку справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, пов'язаних з воєнним конфліктом в Україні та існування різної судової практики та наукових поглядів щодо встановлення таких фактів, на підставі чого постає необхідність повного та детального дослідження зазначених справ у цивільному судочинстві.

Таким чином, вибір теми дисертації зумовлений необхідністю розвитку науки цивільного процесуального в частині встановлення фактів, що мають юридичне значення, у порядку цивільного судочинства, вдосконалення чинного законодавства України в цій сфері та практики його застосування.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, ЦПК України та інші закони та підзаконні нормативно-правові акти України, а також міжнародні нормативно-правові акти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру» на 2021–2025 рр., що є складовою частиною плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя людини в людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає у розробці концептуальних положень встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства. Для досягнення мети у дисертаційній роботі вирішувалися такі завдання: обґрунтувати основні сучасні методологічні підходи до дослідження встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства; визначити теоретичні підходи до визначення поняття факти, що мають юридичне значення; встановити підстави виникнення права на встановлення фактів, що мають юридичне значення; виокремити передумови та умови реалізації права на подання до суду заяви про встановлення фактів, що мають юридичне значення; визначити суб'єктний склад у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення; встановити особливості доказування і докази у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення; виявити процесуальні особливості розгляду справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення у порядку окремого провадження; проаналізувати форму та зміст рішення суду про встановлення фактів, що мають юридичне значення та порядок його видачі; сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства, що регулює порядок розгляду справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при розгляді справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення в цивільному судочинстві в порядку окремого провадження.

Предметом дослідження є встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства.

Методи дослідження. Відповідно до мети і завдань дисертаційного дослідження в процесі роботи застосовувалися загальнонаукові методи та підходи, а також спеціально-наукові прийоми та способи пізнання правових явищ, серед яких: порівняльно-правовий метод, системно-структурний метод формально-логічний метод та інші.

Порівняльно-правовий (компаративістський) метод застосовувався при дослідженні актів цивільного процесуального законодавства щодо

співвідношення позовного провадження та окремого провадження при розгляді справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, що сприяло виявленню аналогічних правових конструкцій порядку розгляду таких справ (розділи 2, 3 дисертації). Системно-структурний метод дозволив визначити загальну систему і здійснено внутрішню структуризацію основних засад правового регулювання підстав виникнення права на встановлення фактів, що мають юридичне значення (розділи 1 дисертації). За допомогою методів і прийомів логіки узагальнено наукові підходи щодо розумінні встановлення фактів, що мають юридичне значення у цивільному судочинстві. Логічні прийоми сприяли найбільш точному та обґрунтованого розуміння правової природи справ окремого провадження відповідно до порядку якого розглядаються справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення. Формально-логічний метод використано при здійсненні аналізу національного законодавства України, судової практики Верховного Суду, Європейського Суду з прав людини з питань встановлення фактів, що мають юридичне значення, у порядку цивільного судочинства, що дозволило аргументувати наукові висновки та пропозиції удосконалення законодавства щодо встановлення таких фактів (розділи 1, 2 та 3 дисертації).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в українській науці цивільного процесуального права спеціальним комплексним дослідженням теоретичних та практичних проблем встановлення фактів, що мають юридичне значення, у порядку цивільного судочинства на матеріалах оновленого цивільного процесуального законодавства України.

У дисертаційному дослідженні отримані такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

- запропоновано справи про встановлення факту народження або смерті особи на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України розглядати без виклику учасників справи, за наявними у справі матеріалами та за відсутністю клопотань учасників справи про інше. Обґрунтовано доцільність здійснювати розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням (викликом) заявника та заінтересованих осіб, якщо це необхідно для з'ясування обставин справи, - за клопотанням учасників справи або за власною ініціативою суду;
- запропоновано виділення спеціальної передумови реалізації права на звернення до суду у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку окремого провадження, - відсутність спору про право;
- запропоновано виділення спеціальних умов права на звернення до суду (у контексті воєнного стану), а саме: неможливість отримання офіційних документів через окупацію чи бойові дії; використання доказів, виданих окупаційними органами, допускається для підтвердження обставин, якщо вони мають належні реквізити; перевірка судом, чи дійсно населений пункт перебував у тимчасовій окупації або зоні бойових дій (на підставі урядових переліків);
- запропоновано на законодавчому рівні закріпити, що документ виданий незаконними органами та/або посадовими особами на тимчасово окупованій території, якщо він підтверджує факт народження або смерті особи

на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України є одним із письмових доказів, який встановлює такий факт;

- запропоновано на законодавчому рівні встановити підсудність справ за заявою іноземної особи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, а саме: таку заяву необхідно пред'являти за місцем проживання або за останнім місцем проживання фізичної особи, громадянина України стосовно якої встановлюється такий факт, чи за місцем настання певної події чи дії;

вдосконалено:

- зміст категорії встановлення фактів, що мають юридичне значення у цивільному судочинстві, як факти (обставини) реальної дійсності, з якими норма права пов'язує настання правових наслідків (виникнення, зміна або припинення правовідносин), що потребують встановлення, шляхом їх доведення у цивільному судочинстві в порядку окремого провадження задля подальшої реалізації цих правовідносин;

- поняття заявник у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, в частині, що заявником у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення – є особа, в інтересах якої відкрито провадження у справі, з метою встановлення фактів, від яких залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб та настання правових наслідків, що відповідно до норм законодавства, потребують встановлення у цивільному судочинстві в порядку окремого провадження;

- поняття заінтересованої особи, в частині, що заінтересована особа є особою, яка вступає у вже розпочатий процес за власною ініціативою або залучаються до участі у справі за ініціативою учасників справи чи суду, у разі коли рішення у справі може вплинути на її права, обов'язки чи повноваження, має юридичний інтерес у цій справі, що включає також професійний чи функціональний інтерес, який сприяє реалізації прав заявника та захисту її інтересів;

- науковий підхід щодо класифікації справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, в частині виокремлення їх в різні види з розширенням їхнього переліку, зокрема таким видом справ як факти, що мають юридичне значення, що пов'язані з воєнним конфліктом в Україні (факт народження або смерті особи на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України тощо);

- обсяг прав та обов'язків заявника та заінтересованої особи у справах окремого провадження, в частині, що заявник у справах окремого провадження має права та обов'язки позивача, а заінтересована особа має права та обов'язки, встановлені ст. 43 ЦПК України, крім випадків, передбачених у розділі IV ЦПК України;

- науковий підхід про необхідність запровадити порядок (механізм) залучення заінтересованих осіб до участі у справі в порядку окремого провадження, а саме: заінтересовані особи, можуть вступити у справу до ухвалення судового рішення, у разі коли рішення у справі може вплинути на їхні права, обов'язки чи повноваження. Їх може бути залучено до участі у справі також за власною ініціативою суду або за заявою учасників справи. Про

залучення заінтересованих осіб до участі у справі суд постановляє ухвалу, в якій зазначає, на які права, обов'язки чи повноваження може вплинути рішення суду у справі. Вступ у справу заінтересованої особи не тягне за собою розгляду справи спочатку;

- підхід до розуміння змісту категорії рішення суду у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, як судового акту правосуддя, ухваленого судом у встановленому законом порядку, відповідно до якого закінчується судовий розгляд та вирішується заявлена вимога про встановлення фактів, що мають юридичне значення з метою захисту охоронюваних законом інтересів у порядку окремого провадження та який створює для осіб правові (юридичні) наслідки;

набуло подальшого розвитку:

- висновок про необхідність віднесення справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, виключно до цивільної юрисдикції, якщо вони підлягають встановленню в судовому порядку, не залежно від мети їх встановлення;

- наукове положення про наявний спір про факт у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення у порядку окремого провадження;

- положення про відмінність справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, від інших справ окремого провадження за своєю специфічною метою та процесуальною природою, яка полягає в особливій компенсаторній функції суду, який, встановлюючи відповідний юридичний факт, усуває недоліки або прогалини у законодавчому регулюванні порядку встановлення юридичних фактів, а також заміщує діяльність адміністративних органів у випадках, коли реєстрація необхідного юридичного факту або видача відповідних документів є неможливою з причин, що не залежать від дій цих органів, у разі відсутності іншого передбаченого законом порядку його підтвердження. Встановлення юридичного факту судом зумовлює настання конкретних правових наслідків для заявника та заінтересованих осіб, що підкреслює його особливу правову природу порівняно з іншими видами справ окремого провадження;

- теза, що участь заінтересованої особи у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, залежить від мети встановлення фактів, а також взаємовідносин її із заявником відповідно до фактів, що підлягають встановленню у цивільному судочинстві в порядку окремого провадження та які можуть вплинути на їхні права, обов'язки чи повноваження, рішенням суду;

- наукове положення про зміст предмета доказування. У справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення до предмету доказування входять факти (обставини), що необхідно встановити у судовому порядку та які породжують юридичні наслідки, що регламентовані нормами матеріального права в залежності від конкретної справи;

- висновок, що у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення рішення суду є обґрунтованим, тобто таким, яке ухвалене на підставі повного і всебічного з'ясування обставин, на які заявник та заінтересовані особи посилались для встановлення наявності факту, що має юридичне значення або

його спростування, підтверджених тими доказами, які були надані учасниками справи та витребуванні судом і досліджені в судовому засіданні у встановленому законом порядку;

- теза про можливість виступу заявника та заінтересованої особи з промовами (заключним словом) у судовому засіданні по результату розгляду справи по суті у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення у порядку окремого провадження.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження теоретичних та практичних питань встановлення фактів, що мають юридичне значення, у порядку цивільного судочинства; правотворчій діяльності – для підготовки проектів законів про внесення змін до ЦПК України з метою удосконалення розгляду справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення у цивільному судочинстві; правозастосовній діяльності – при розгляді справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення у цивільному судочинстві; навчальному процесі – при викладанні курсів «Цивільний процес», підготовці підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, практикумів із зазначеної дисципліни.

Апробація матеріалів дисертації. Дисертацію виконано та обговорено на кафедрі, цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія». Теоретичні висновки, сформульовані у дисертації, доповідалися та обговорювалися на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)» (м. Одеса, 17 червня 2022 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Приватне право в умовах війни» (15 листопада 2022 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. Ю. С. Червоного «Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану» (Одеса, 16 грудня 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час» (м. Одеса, 16 трав. 2025 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та пропозиції, що містяться у дисертації, відображено в 4 наукових статтях, які опубліковано у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також у 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел.

По закінченню доповіді Поліщука П.А. присутніми поставлені такі запитання:

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, к. ю. н., доцент Іліопол І.М. запитала: У чому полягає відмінність справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення від інших справ окремого провадження?

П.А. Поліщук відповів, справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, що розглядаються в порядку окремого провадження мають певну відмінність від інших справ окремого провадження, а саме різняться за своєю специфічною метою та процесуальною природою, яка полягає в особливій компенсаторній функції суду, який, встановлюючи відповідний юридичний факт, фактично усуває недоліки або прогалини у законодавчому регулюванні порядку встановлення юридичних фактів, а також заміщує діяльність адміністративних органів у випадках, коли реєстрація необхідного юридичного факту або видача відповідних документів є неможливою з причин, що не залежать від дій цих органів, у разі відсутності іншого передбаченого законом порядку його підтвердження. Встановлення юридичного факту судом зумовлює настання конкретних правових наслідків для заявника та заінтересованих осіб, що підкреслює його особливу правову природу порівняно з іншими видами справ окремого провадження.

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, к. ю. н., доцент Притуляк В. М. запитав: у дисертаційному дослідженні Ви зазначаєте, про можливість виступу заявника та заінтересованої особи з промовами (заклучним словом) по результату розгляду справи по суті у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення у порядку окремого провадження, тобто передбачаєте наявність такої частини судового засідання як судові дебати у справах окремого провадження. З приводу цього виникає питання: чи не реалізується принцип змагальності у такій частині судового засідання як судові дебати, який за загальним правилом відсутній у справах окремого провадження?

П.А. Поліщук відповів, що відповідно до термінологічного словника «судові дебати (англ. Judicial debate) – це частина судового засідання, в якій особи, які беруть участь у справі, у промовах підбивають підсумки своїх пояснень, дають оцінку дослідженим доказам, наводять власну точку зору щодо того, яким повинен бути результат розгляду та вирішення справи». В судових дебатах учасники справи не надають докази, на підтвердження своїх вимог або заперечень, не використовують інші дії щодо доказування, оскільки такі дії було вчинені вже на попередніх стадіях судового процесу, в судових дебатах учасники справи відповідно до норм законодавства виступають з промовами (заклучним словом) щодо обставин, які вже були досліджені та оцінені у справі. Отже, можна припустити, що у судових дебатах не простежується пряма дія принципу змагальності.

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, к. ю. н., доцент Стоянова Т.А. запитала: у новизні дисертаційного дослідження Ви пропонуєте розглядати справи про встановлення факту народження або смерті на тимчасово окупованій території без виклику учасників справи, тому виникає питання: чому Ви дійшли до таких висновків та чи не буде це обмеження доступу до правосуддя?

П.А. Поліщук відповів, що таке запровадження розгляду справ без виклику учасників справи у справах про встановлення факту народження або смерті на тимчасово окупованій території дозволить забезпечити реалізацію конституційного права громадян на судовий захист і сприятиме оперативному

внесенню актів цивільного стану до державних реєстрів України. Крім того, метою встановлення таких фактів є відновити правовий статус людини, який не може бути оформлений у звичайному порядку через війну або окупацію. Народження і смерть – це так мовити базові юридичні факти, з якими пов'язується виникнення або припинення прав людини. Без реєстрації народження дитина не може отримати громадянство, соціальні виплати, медичну допомогу чи освіту. Без реєстрації смерті члени сім'ї не можуть оформити спадщину, пенсію, допомогу, чи навіть провести поховання відповідно до закону. У таких справах немає спору про право (ніхто не оспорує сам факт народження чи смерті на окупованих територіях). Крім того в звичайних умовах, особа мала би звернутися до органів ДРАС для реєстрації народження або смерті, однак якщо народження або смерть сталося на окупованій території, особа позбавлена такої можливості та вимушена звертатися до суду для встановлення таких фактів. Тому, на наш погляд, держава повинна швидко та ефективно встановити такі факти. Необхідно також звернути увагу на той факт, що особи, які мають юридичний інтерес у цій справі, часто знаходяться на окупованій території або не мають змоги безпечно виїхати. Отже, виклик таких осіб до суду фактично позбавляє їх доступу до правосуддя, бо вони фізично не можуть прибути. Справи про встановлення факту народження або смерті особи на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України розглядаються за наявності доказів, не потребуючи змагального процесу. Такі справи часто мають невідкладний характер, тому вважаю, що розгляд таких справ може здійснюватися без виклику учасників справи, що є певною гарантією доступу до правосуддя, а не його обмеження.

Після відповідей на запитання виступив **науковий керівник – професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, д.ю.н., професор Волкова Наталія Василівна:**

Науковий керівник зазначила, що зміст дисертації свідчить, що дослідження П.А. Поліщука виконано на належному науковому рівні і має істотну наукову новизну. У своїй роботі дисертанту вдалося повністю виконати поставлені завдання дослідженні завдяки використанню сукупності загальнонаукових та спеціально-наукових прийомів та способів пізнання правових явищ, серед яких: порівняльно-правовий метод, системно-структурний метод формально-логічний метод та інші.

П.А. Поліщуком повністю виконано індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план. У процесі роботи з підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи П.А. Поліщук проявив себе як наполегливий, здібний та вдумливий дослідник. На належному рівні та своєчасно виконував індивідуальний навчальний план, має високі оцінки.

Список використаних джерел до роботи містить необхідні та релевантні джерела, дослідження яких дозволило повністю розкрити тему. Застосування навчальної літератури у роботі такого рівня було зумовлене необхідністю висвітлення певних положень, що вважаються усталеними в доктрині

цивільного процесуального права. Варто також позитивно оцінити активне використання судової практики в дослідженні, що дало змогу належно обґрунтувати висновки та пропозиції, зроблені здобувачем. У тексті дисертації, наявні приклади з матеріалів практики Європейського суду з прав людини, що нагально необхідно в роботі такого рівня, оскільки дає можливість як чітко сформулювати існуючі проблеми загального характеру, так і обґрунтувати шляхи їх вирішення, спрямовуючи зусилля на досягнення реального практичного результату.

Підготовлені автором наукові положення, висновки до роботи та рекомендації, характеризуються елементами наукової новизни. Ступінь їхньої обґрунтованості обумовлюється належним рівнем володіння основними положеннями теорії права, цивільного процесуального права, а також практичних знань, умінь та навичок здобувача. Про ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків дослідження свідчать пропозиції автора відносно необхідності вдосконалення норм національного цивільного процесуального законодавства.

Науковим керівником зазначено, що дисертація П.А. Поліщука «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є самостійним науковим дослідженням, що відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

У обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, д.ю.н., професор Голубєва Н.Ю., яка відзначила, що для дослідження обрана актуальна тема, яка має велике теоретичне та практичне значення взагалі та в умовах воєнного стану, зокрема. Здобувач вдало дослідив теоретичні та практичні питання щодо встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства, що знайшли своє відображення у висновках та пропозицій щодо внесення змін та доповнень до діючого законодавства України. Враховуючи це, дослідження П.А. Поліщука має істотне значення як для розвитку науки, так і для подальшого процесу реформування цивільного судочинства в Україні.

У підсумку, дисертація П.А. Поліщука на тему «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики» виконана на належному науковому рівні і повністю відповідає вимогам та може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді;

професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, д.ю.н., професор, Андронов І.В., який відзначив про актуальність теми дисертації та зазначив, що П.А. Поліщук вдало дослідив теоретичні та

практичні питання щодо розгляду справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства, розкрив питання щодо визначення процесуального правового статусу учасників справи, визначив юрисдикцію та територіальну підсудність, встановив предмет доказування та коло доказів тощо. Враховуючи це, дослідження П.А. Поліщука має істотне значення як для розвитку науки, так і для подальшого процесу реформування цивільного судочинства в Україні.

У підсумку, дисертація П.А. Поліщука на тему «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики» відповідає вимогам, що пред'являються до дисертації, та може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді;

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, к. ю. н., доцент Притуляк В.М., який відмітив, що робота є ґрунтовним науковим дослідженням, яка має значну актуальність, містить ґрунтовно розкриті питання, правильні висновки, логічні та значимі для практики пропозиції щодо змін у законодавчі акти України. Зазначив, що дисертація П.А. Поліщука на тему «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді;

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, к. ю. н.; доцент Стоянова Т.А. зазначила, що дослідження проблематики встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства проведено П.А. Поліщуком на високому науково-теоретичному рівні на основі поєднання загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання в їх взаємному зв'язку та доповненні один одного, що зумовило високий ступінь обґрунтованості та достовірності висновків дисертації.

Основні положення дисертаційного дослідження опрацьовані з залученням значного масиву спеціальної літератури. На користь дисертанта свідчить проведення дослідження з залученням значної кількості спеціальної літератури, а також матеріалів судової практики та рішень Європейського суду з прав людини. Дисертація П.А. Поліщука на тему «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам і може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, к. ю. н., доцент Яніцька І.А.: відзначила високий науковий рівень дисертаційного дослідження П.А. Поліщука. Зміст дисертації свідчить, що автором не тільки вирішено важливу наукову проблему, а й сформульовані висновки, що мають практичне значення, і знайшли своє відображення у запропонованих змінах та доповненнях до чинного цивільного процесуального законодавства України. Робота являє собою ґрунтовне наукове дослідження самостійного характеру. Павло Анатолійович, крім іншого, має відповідну кількість публікацій за темою роботи. Повнота викладу основних результатів

дослідження у дисертації та публікаціях повністю відповідає встановленим вимогам. Дисертація П.А. Поліщука на тему «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам і може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Поліщука Павла Анатолійовича на тему «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Встановлення фактів, що мають юридичне значення як категорія справ окремого провадження розглядаються на практиці значно частіше, ніж інші справи окремого провадження. Юридичні факти як обставини реальної дійсності, з якими чинні норми законодавства, пов'язують виникнення, зміну або припинення прав та обов'язків, мають величезне значення для кожного суб'єкта правовідносин, оскільки саме юридичні факти дають можливість виникнення правовідносин. Активний розвиток механізмів захисту та охорони прав та законних інтересів осіб на законодавчому рівні формує потребу в їхньому науковому осмисленні. Одним із дієвих способів здійснення такого захисту є судовий захист, який знаходиться постійно в процесі вдосконалення та вимагає вивчення крізь призму законодавчих нововведень та наукових розробок у сфері юриспруденції. Зокрема, обрана проблематика актуалізується прийняттям нової редакції ЦПК України та постійним оновленням і доповненням норм цивільного процесуального законодавства певними змінами, що не може не вплинути на процесуальний порядок вирішення та порядку розгляду справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення у цивільному судочинстві.

Незважаючи на наявність цілої низки наукових праць, присвячених окремим аспектам встановлення фактів, що мають юридичне значення, у порядку цивільного судочинства можна констатувати той факт, що проблеми, пов'язані визначенням юрисдикції справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення та процесуальним порядком розгляду таких справ у цивільному судочинстві, особливо в воєнний час, коли необхідно встановити певні факти пов'язаних з воєнним конфліктом, а саме: справ про встановлення факту народження або смерті особи на території, на який введено воєнний чи надзвичайний стан, або тимчасово окупованій території України; справ про встановлення факту, що має юридичне значення щодо вимушеного переселення з окупованої території, яке відбулось унаслідок збройної агресії Російської Федерації та окупації Російською Федерацією частини території України тощо, залишаються малодослідженими.

Теоретичну основу дослідження. При дослідженні теми дисертаційної роботи використовувались роботи вчених у галузі цивільного процесуального права: І. В. Андронova, Ю.В. Білоусова, С. С. Бичкової, В. І. Бобрика, Н.В.

Волкової, С. В. Васильєва, М. О. Гетманцева, Н. Ю. Голубєвої, О. О. Грабовської, К. В. Гусарова, І. О. Ізарової, Т. Ц. Кашперської, В. В. Комарова, Т. Л. Лузан, Д. Д. Луспеника, Ю. Д. Притики, С. Я. Фурси, С. А. Чванкіна, Г. В. Чурпіти, Ю. С. Червоного, М. Й. Штефана, М. М. Ясинок та ін.

В юридичній науці окремі аспекти правової природи юридичного факту аналізували такі науковці, як: Л. Є. Гузь, В. В. Луць, З. В. Ромовська, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, О. А. Явор та ін.

Однак, єдиного системного дослідження встановлення фактів, що мають юридичне значення, в якому б комплексно розкривались особливості розгляду всіх справ про встановлення фактів, що мають юридичне у цивільному судочинстві в порядку окремого провадження, немає. Також немає єдності й у підходах щодо: визначення понять «юридичні факти» та «факти, що мають юридичне значення»; розмежування юрисдикції у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення; суб'єктного складу учасників справи у справах про встановлення факту, що мають юридичне значення; правового статусу заявника та заінтересованих осіб у цивільному судочинстві окремого провадження; визначення територіальної юрисдикції (підсудності) у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення з іноземним елементом; порядку розгляду та вирішення справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення тощо.

Оскільки в Україні введений воєнний стан, що призвело до збільшення розгляду у судовому порядку справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, пов'язаних з воєнним конфліктом в Україні та існування різної судової практики та наукових поглядів щодо встановлення таких фактів, на підставі чого постає необхідність повного та детального дослідження зазначених справ у цивільному судочинстві.

Таким чином, вибір теми дисертації зумовлений необхідністю розвитку науки цивільного процесуального в частині встановлення фактів, що мають юридичне значення, у порядку цивільного судочинства, вдосконалення чинного законодавства України в цій сфері та практики його застосування.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, ЦПК України та інші закони та підзаконні нормативно-правові акти України, а також міжнародні нормативно-правові акти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру» на 2021–2025 рр., що є складовою частиною плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя людини в людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає у розробці концептуальних положень встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства. Для досягнення мети у дисертаційній роботі вирішувалися такі завдання:

- обґрунтувати основні сучасні методологічні підходи до дослідження встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства;

- визначити теоретичні підходи до визначення поняття факти, що мають юридичне значення;

- встановити підстави виникнення права на встановлення фактів, що мають юридичне значення;

- виокремити передумови та умови реалізації права на подання до суду заяви про встановлення фактів, що мають юридичне значення;

- визначити суб'єктний склад у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення;

- встановити особливості доказування і докази у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення;

- виявити процесуальні особливості розгляду справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення у порядку окремого провадження;

- проаналізувати форму та зміст рішення суду про встановлення фактів, що мають юридичне значення та порядок його видачі;

- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства, що регулює порядок розгляду справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при розгляді справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення в цивільному судочинстві, в порядку окремого провадження.

Предметом дослідження є встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства.

Методи дослідження. Відповідно до мети і завдань дисертаційного дослідження в процесі роботи застосовувалися загальнонаукові методи та підходи, а також спеціально-наукові прийоми та способи пізнання правових явищ, серед яких: порівняльно-правовий метод, системно-структурний метод формально-логічний метод та інші.

Порівняльно-правовий (компаративістський) метод застосовувався при дослідженні актів цивільного процесуального законодавства щодо співвідношення позовного провадження та окремого провадження при розгляді справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, що сприяло виявленню аналогічних правових конструкцій порядку розгляду таких справ (розділи 2, 3 дисертації). Системно-структурний метод дозволив визначити загальну систему і здійснено внутрішню структуризацію основних засад правового регулювання підстав виникнення права на встановлення фактів, що мають юридичне значення (розділи 1 дисертації). За допомогою методів і прийомів логіки узагальнено наукові підходи щодо розумінні встановлення фактів, що мають юридичне значення у цивільному судочинстві. Логічні прийоми сприяли найбільш точному та обґрунтованого розуміння правової природи справ окремого провадження відповідно до порядку якого розглядаються справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення. Формально-логічний метод використано при здійсненні аналізу національного законодавства України, судової практики Верховного Суду, Європейського Суду з прав людини з питань встановлення фактів, що мають юридичне значення, у

порядку цивільного судочинства, що дозволило аргументувати наукові висновки та пропозиції удосконалення законодавства щодо встановлення таких фактів (розділи 1, 2 та 3 дисертації).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в українській науці цивільного процесуального права спеціальним комплексним дослідженням теоретичних та практичних проблем встановлення фактів, що мають юридичне значення, у порядку цивільного судочинства на матеріалах оновленого цивільного процесуального законодавства України.

У дисертаційному дослідженні отримані такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

- запропоновано справи про встановлення факту народження або смерті особи на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України розглядати без виклику учасників справи, за наявними у справі матеріалами та за відсутністю клопотань учасників справи про інше. Обґрунтовано доцільність здійснювати розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням (викликом) заявника та заінтересованих осіб, якщо це необхідно для з'ясування обставин справи, - за клопотанням учасників справи або за власною ініціативою суду;

- запропоновано виділення спеціальної передумови реалізації права на звернення до суду у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку окремого провадження, - відсутність спору про право;

- запропоновано виділення спеціальних умов права на звернення до суду (у контексті воєнного стану), а саме: неможливість отримання офіційних документів через окупацію чи бойові дії; використання доказів, виданих окупаційними органами, допускається для підтвердження обставин, якщо вони мають належні реквізити; перевірка судом, чи дійсно населений пункт перебував у тимчасовій окупації або зоні бойових дій (на підставі урядових переліків);

- запропоновано на законодавчому рівні закріпити, що документ виданий незаконними органами та/або посадовими особами на тимчасово окупованій території, якщо він підтверджує факт народження або смерті особи на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України є одним із письмових доказів, який встановлює такий факт;

- запропоновано на законодавчому рівні встановити підсудність справ за заявою іноземної особи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, а саме: таку заяву необхідно пред'являти за місцем проживання або за останнім місцем проживання фізичної особи, громадянина України стосовно якої встановлюється такий факт, чи за місцем настання певної події чи дії;

вдосконалено:

- зміст категорії встановлення фактів, що мають юридичне значення у цивільному судочинстві, як факти (обставини) реальної дійсності, з якими норма права пов'язує настання правових наслідків (виникнення, зміна або припинення правовідносин), що потребують встановлення, шляхом їх доведення у цивільному судочинстві в порядку окремого провадження задля подальшої реалізації цих правовідносин;

- поняття заявник у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, в частині, що заявником у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення – є особа, в інтересах якої відкрито провадження у справі, з метою встановлення фактів, від яких залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб та настання правових наслідків, що відповідно до норм законодавства, потребують встановлення у цивільному судочинстві в порядку окремого провадження;

- поняття заінтересованої особи, в частині, що заінтересована особа є особою, яка вступає у вже розпочатий процес за власною ініціативою або залучаються до участі у справі за ініціативою учасників справи чи суду, у разі коли рішення у справі може вплинути на її права, обов'язки чи повноваження, має юридичний інтерес у цій справі, що включає також професійний чи функціональний інтерес, який сприяє реалізації прав заявника та захисту її інтересів;

- науковий підхід щодо класифікації справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, в частині виокремлення їх в різні види з розширенням їхнього переліку, зокрема таким видом справ як факти, що мають юридичне значення, що пов'язані з воєнним конфліктом в Україні (факт народження або смерті особи на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України тощо);

- обсяг прав та обов'язків заявника та заінтересованої особи у справах окремого провадження, в частині, що заявник у справах окремого провадження має права та обов'язки позивача, а заінтересована особа має права та обов'язки, встановлені ст. 43 ЦПК України, крім випадків, передбачених у розділі IV ЦПК України;

- науковий підхід про необхідність запровадити порядок (механізм) залучення заінтересованих осіб до участі у справі в порядку окремого провадження, а саме: заінтересовані особи, можуть вступити у справу до ухвалення судового рішення, у разі коли рішення у справі може вплинути на їхні права, обов'язки чи повноваження. Їх може бути залучено до участі у справі також за власною ініціативою суду або за заявою учасників справи. Про залучення заінтересованих осіб до участі у справі суд постановляє ухвалу, в якій зазначає, на які права, обов'язки чи повноваження може вплинути рішення суду у справі. Вступ у справу заінтересованої особи не тягне за собою розгляду справи спочатку;

- підхід до розуміння змісту категорії рішення суду у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, як судового акту правосуддя, ухваленого судом у встановленому законом порядку, відповідно до якого закінчується судовий розгляд та вирішується заявлена вимога про встановлення фактів, що мають юридичне значення з метою захисту охоронюваних законом інтересів у порядку окремого провадження та який створює для осіб правові (юридичні) наслідки;

набуло подальшого розвитку:

- висновок про необхідність віднесення справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, виключно до цивільної юрисдикції, якщо вони

підлягають встановленню в судовому порядку, не залежно від мети їх встановлення;

- наукове положення про наявний спір про факт у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення у порядку окремого провадження;

- положення про відмінність справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, від інших справ окремого провадження за своєю специфічною метою та процесуальною природою, яка полягає в особливій компенсаторній функції суду, який, встановлюючи відповідний юридичний факт, усуває недоліки або прогалини у законодавчому регулюванні порядку встановлення юридичних фактів, а також заміщує діяльність адміністративних органів у випадках, коли реєстрація необхідного юридичного факту або видача відповідних документів є неможливою з причин, що не залежать від дій цих органів, у разі відсутності іншого передбаченого законом порядку його підтвердження. Встановлення юридичного факту судом зумовлює настання конкретних правових наслідків для заявника та заінтересованих осіб, що підкреслює його особливу правову природу порівняно з іншими видами справ окремого провадження;

- теза, що участь заінтересованої особи у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, залежить від мети встановлення фактів, а також взаємовідносин її із заявником відповідно до фактів, що підлягають встановленню у цивільному судочинстві в порядку окремого провадження та які можуть вплинути на їхні права, обов'язки чи повноваження, рішенням суду;

- наукове положення про зміст предмета доказування. У справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення до предмету доказування входять факти (обставини), що необхідно встановити у судовому порядку та які породжують юридичні наслідки, що регламентовані нормами матеріального права в залежності від конкретної справи;

- висновок, що у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення рішення суду є обґрунтованим, тобто таким, яке ухвалене на підставі повного і всебічного з'ясування обставин, на які заявник та заінтересовані особи посилались для встановлення наявності факту, що має юридичне значення або його спростування, підтверджених тими доказами, які були надані учасниками справи та витребуванні судом і досліджені в судовому засіданні у встановленому законом порядку;

- теза про можливість виступу заявника та заінтересованої особи з промовами (заключним словом) у судовому засіданні по результату розгляду справи по суті у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення у порядку окремого провадження.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження теоретичних та практичних питань встановлення фактів, що мають юридичне значення, у порядку цивільного судочинства; правотворчій діяльності – для підготовки проектів законів про внесення змін до ЦПК України з метою удосконалення розгляду справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення у цивільному

судочинстві; правозастосовній діяльності – при розгляді справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення у цивільному судочинстві; навчальному процесі – при викладанні курсів «Цивільний процес», підготовці підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, практикумів із зазначеної дисципліни.

Апробація матеріалів дисертації. Дисертацію виконано та обговорено на кафедрі цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія». Теоретичні висновки, сформульовані у дисертації, доповідалися та обговорювалися на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)» (м. Одеса, 17 червня 2022 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Приватне право в умовах війни» (15 листопада 2022 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. Ю. С. Червоного «Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану» (Одеса, 16 грудня 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час» (м. Одеса, 16 трав. 2025 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та пропозиції, що містяться у дисертації, відображено в 4 наукових статтях, які опубліковано у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також у 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

Наукові праці в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Поліщук П. А. Правовий статус суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО. Випуск 90: частина 2. 2025. С.179-185. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/09/27-1.pdf>*

2. Поліщук П. А. Щодо визначення умов, відповідно до яких справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, підлягають розгляду в цивільному судочинстві в порядку окремого провадження. *Київський часопис права. 2025. № 2 С. 128-133. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/635/603>*

3. Поліщук П. Щодо визначення вимог до змісту заяви про встановлення фактів, що мають юридичне значення у цивільному судочинстві: судова практика. *Юридичний Вісник. 2025. № 3. С.205-210. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v3_2025/25.pdf*

4. Поліщук П. А. Співвідношення понять «юридичні факти» та «факти, що мають юридичне значення». *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2025. № 5 частина 1. С. 278-284. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/10/49.pdf>*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Поліщук П. А. Підсудність справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення у цивільному судочинстві, в умовах воєнного стану: окремі аспекти. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття»* (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): у 2 т.: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 822-825. URL: <https://hdl.handle.net/11300/20346>

6. Поліщук П. А. Судовий порядок встановлення факту смерті на тимчасово окупованих територіях. *Приватне право в умовах війни*: матеріали Всеукр.наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д. ю. н., проф. Є. Харитонова, д. ю. н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». Одеса: Фенікс, 2022. С. 356-360. URL: <https://hdl.handle.net/11300/25239>

7. Поліщук П. А. Встановлення факту народження на тимчасово окупованих територіях України: судовий порядок. *Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.) / за заг. ред. Н. Ю. Голубевої. Одеса: Фенікс, 2022. С. 128-131. URL: <https://hdl.handle.net/11300/23002>

8. Поліщук П. А. Порядок встановлення юридичного факту родинних відносин між фізичними особами. *Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16 трав. 2025 р.): у 2 т. / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса: Фенікс, 2025. Т. 2. С. 190-193. URL: <https://hdl.handle.net/11300/30530>

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційна робота є власним авторським дослідженням, у якому наукові положення, висновки та пропозиції обґрунтовано самостійно в результаті опрацювання значної кількості джерел монографічного, нормативно-правового, правозастосовного характеру, в тому числі судової практики та зарубіжного досвіду.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою, стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі й забезпечує легкість та доступність сприйняття наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами).

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами).

Загальний висновок. Враховуючи викладене, вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Поліщука Павла Анатолійовича на тему «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики» відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31 травня 2019 р. № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами) та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань **08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».**

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 14 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи Поліщука П.А. до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Поліщука Павла Анатолійовича на тему «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики» представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Поліщука Павла Анатолійовича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31 травня 2019 р. № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію Поліщука Павла Анатолійовича на тему «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики» до захисту на здобуття ступеня

доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації Поліщука Павла Анатолійовича на тему «Встановлення фактів, що мають юридичне значення, в порядку цивільного судочинства: проблеми теорії і практики», зокрема:

1. Голова ради – **ГОЛУБЄВА Неллі Юріївна** – д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

Рецензенти:

2. **АНДРОНОВ Ігор Володимирович** - д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

3. **СТОЯНОВА Тетяна Анатоліївна** – к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

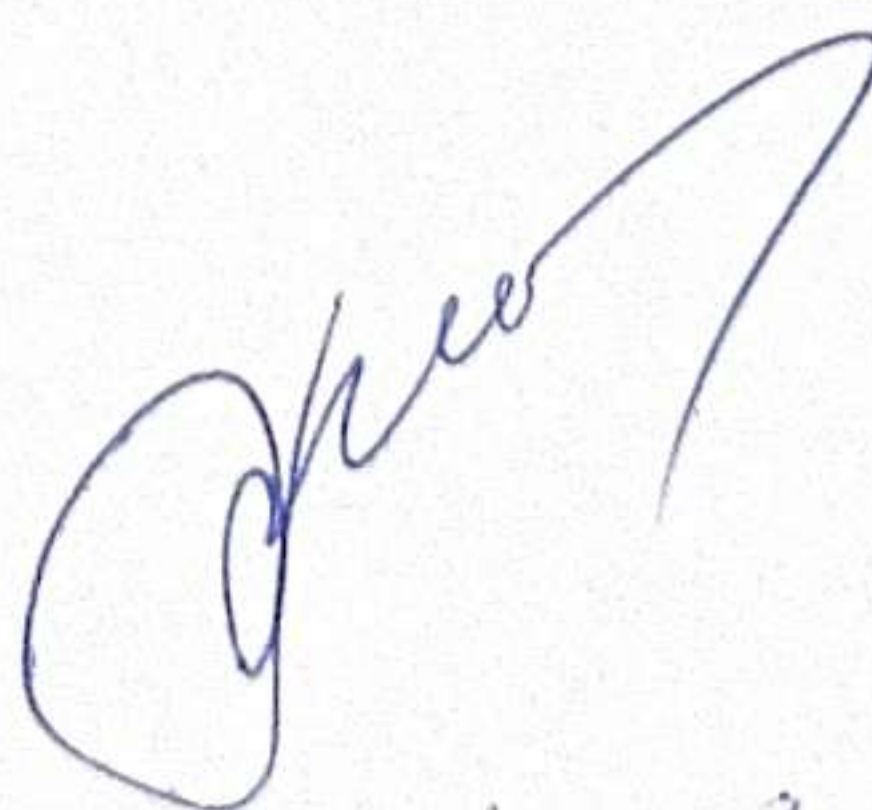
Офіційні опоненти:

4. **БОБРИК Володимир Іванович** – д.ю.н., професор, виконуючий обов'язки заступника директора з наукової роботи Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака, Національної академії правових наук України;

5. **ТАТУЛИЧ Ірина Юріївна** – к.ю.н., доцент, доцент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

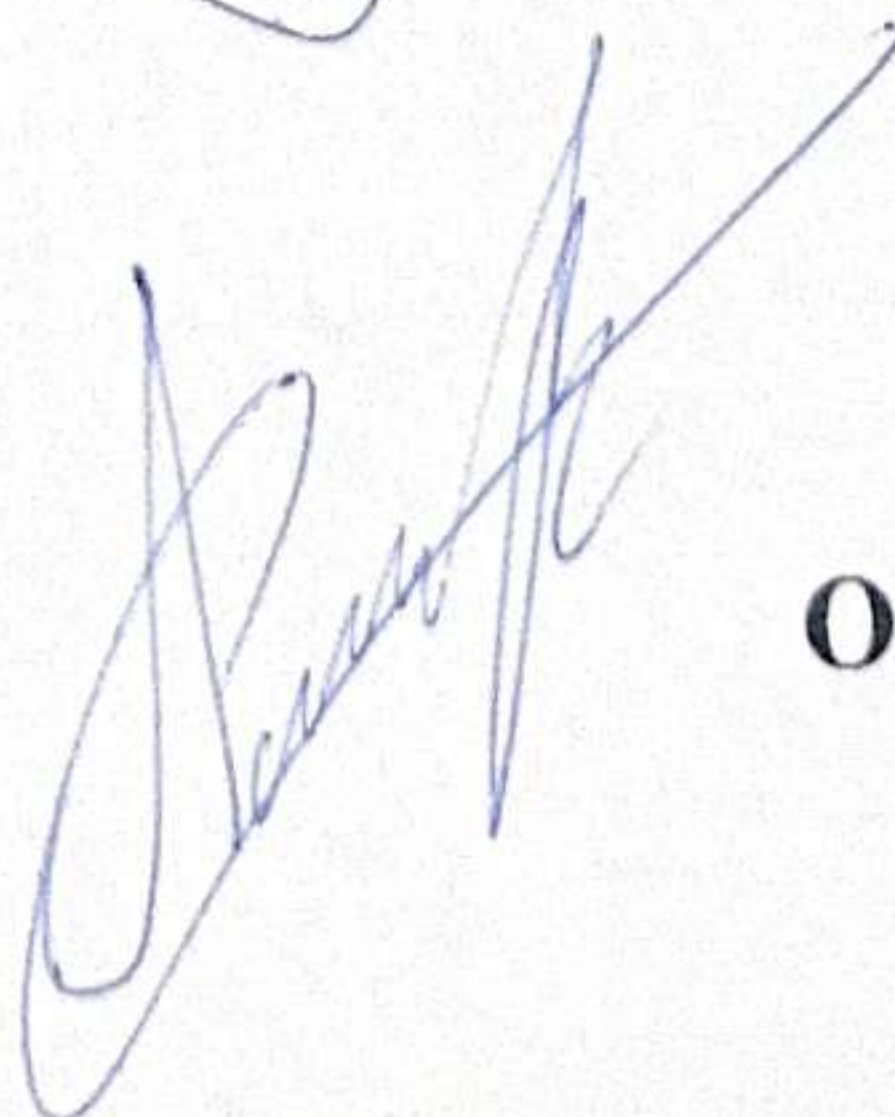
Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук (докторів філософії в галузі «Право») за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 14; проти – немає; утримались – немає.

Головуюча на засіданні,
д.ю.н., професор,
завідувачка кафедри цивільного,
нотаріального та виконавчого процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Неллі Голубєва

Секретар на засіданні,
лаборант кафедри цивільного,
нотаріального та виконавчого процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Олександра РАБОЧА